

Healing Power

beelden van een bezielde wereld

In de omvangrijke collectie van het Nationaal Museum van Wereldculturen bevinden zich tal van beelden en objecten die te maken hebben met een onzichtbare, andere wereld. Een wereld van voorouders en geestwezens, in het algemeen van energieën die positieve dan wel negatieve invloed kunnen hebben op het menselijk bestaan. In een situatie van ziekte of conflict is er sprake van disbalans en dan is het zaak om de balans met rituele handelingen te herstellen. Mens en maatschappij zijn gebaat bij evenwicht. De voorwerpen in de NMvW-collectie zijn vertegenwoordigers en bemiddelaars. Ze representeren krachten en functioneren als instrumenten om die krachten in - meestal - gunstige zin te beïnvloeden.

Ritueel specialisten

Degenen die dat het beste kunnen doen, die offers kunnen brengen, objecten met kracht kunnen laden en de juiste handelingen kunnen verrichten, noemen we ritueel specialisten. Zij handelen op de gevaarlijke grens tussen deze wereld en die andere en zij kunnen reizen maken door bedreigende en voor de meesten van ons onzichtbare werelden. Daartoe beschikken

1

2

1. Huichol - Woldraadschildering naar Ramón Medina Silva, ca. 60 x 61 cm.

Coll. NMvW nr. TM-4176-3

2. Egungun bovenkostuum met masker, 220 x 100 x 60 cm.

Coll. NMvW nr. TM-6262-1a

3. Tibetaanse bruidsamulet, 1,5 x 7,2 x 4,7 cm.

Coll. NMvW nr. RV-4988-7

In het Topenmuseum is momenteel een tentoonstelling te zien over krachten die er zijn tussen de zichtbare wereld en de wereld van geesten en voorouders. Conservator hedendaagse kunst van het Nationaal Museum van Wereldculturen, Wouter Welling, schreef voor ons dit artikel. De tentoonstelling is tot 22 augustus in Amsterdam te zien en verhuist daarna naar het Afrika Museum in Berg en Dal, waar de tentoonstelling te zien zal zijn van 15 oktober 2022 tot 21 mei 2023.

Foto Hamid Sardar

Kijk op pagina 58 hoe herbalisten in Afrika hun medicijnen en geneeswijzen aanprijzen.

ze over kennis en ervaring die niet voor iedereen is weggelegd. Er is een roeping voor nodig, een 'calling' die veelal eerst wordt afgewezen, maar zich niet laat afwijzen. Dan volgt een lange opleiding onder het toezicht van een ervaren leraar of lerares.

Geen verleden tijd

Dit zijn geen praktijken die tot een verleden behoren. Ze werden dikwijls heftig vervolgd, beoefenaars werden gemarteld en vermoord, datgene waarvoor ze stonden gemarginaliseerd en geridiculiseerd maar hun tradities worden nog steeds gepraktiseerd, zowel ver weg als heel dichtbij. En, zo merkten we tijdens de voorbereidingen van de tentoonstelling, ze staan niet meer helemaal los van elkaar, soms worden elementen van de ene traditie door de andere overgenomen. De tentoonstelling *Healing Power*, samengesteld door Cunera Buijs (conservator Arctische culturen) en mij (conservator hedendaagse kunst) laat aan de hand van tal van objecten, traditionele en hedendaagse kunst slechts een selectie zien van de vele tradities die wereldwijd gerelateerd zijn aan vormen van healing die voor vele mensen van grote betekenis zijn. Let wel: naast

reguliere gezondheidszorg, niet als vervanging daarvan.

Tradities: van hekserij naar psytrance

We richten ons daarbij vooral op tradities die in enigerlei vorm ook in Nederland worden beoefend. We vonden het van belang om ook de oudste Europese traditie te belichten: die van de hekserij. Wanneer we die tradities naast elkaar beschouwen, vallen niet alleen verschillen op, maar vooral ook overeenkomsten. Een sterke relatie met de seizoenen, de standen van de maan, kennis van kruiden en associatief denken komen we telkens tegen.

Bij de communicatie met de andere wereld is ook trance van belang. Die kan bereikt worden door een intensief gebruik van trommels, van hallucinogene middelen of, in het geval van een specifieke hedendaagse jongerencultuur, een vrij heftige, psychodelische muziek met een beat die mensen al dansend in vervoering brengt. Met dat fenomeen, *psytrance*, sluiten we de tentoonstelling af. De bezoeker heeft dan al een lange reis achter de rug door oeroude praktijken en hun eigentijdse varianten. In 2017 brachten we vertegenwoor-

De relatie tussen het onzichtbare en de werkelijkheid

digers van die tradities bij elkaar in ons *Leidse Research Center for Material Culture*, waar met zeer geïnspireerde discussies zowel theorie als praktijk aan bod kwamen. Meer dan een neerslag daarvan vormt het boek bij de tentoonstelling: *Healing Power – Living Traditions, Global Interactions*.

Powerful stuff

Verzamelaars van traditionele niet-westerse kunst kennen het fenomeen: een oud, gebruikt object heeft 'ziel'. Een fake beeld, gemaakt voor de markt, heeft dat niet. Dat ongrijpbare element wordt ook wel 'mana' genoemd: levenskracht, een onzichtbare dimensie. Collega Cunera Buijs liep ooit met een wetenschappelijk onderzoeker van de Amur culturen rond in het museumdepot. Hij trok een lade open en schrok meteen terug: *'This is powerful stuff!'*, bracht hij uit. In de lade bevonden zich poppen van gras die in Siberië door sjamanen van de Nivkh bevolkingsgroep worden gebruikt om een ziekte uit een kind weg te halen. Ze worden in de taiga onder een boom achtergelaten. Heel verstandig om die dus niet te verzamelen! Maar wij hebben ze in collectie en ze maken deel uit van de tentoonstelling.

Marina Abramovic: The artist is present

De wereldberoemde performance-kunstenaar Marina Abramovic bracht tijdens een van haar onderzoeken geruime tijd door in het Pitt Rivers Museum in Oxford, waar ze met haar handen boven ritueel geladen objecten poogde hun energie te voelen. En of ze die voelde! Op de tentoonstelling is een compilatie te zien van een performance die een hoogtepunt in haar oeuvre is: *The Artist is Present*. Performance kunst heeft een sterk ritueel karakter. In het werk van Marina Abramovic komen elementen voor als uitdrijving en daardoor overwinning van het kwaad, van pijn en verdriet, van een rurale vruchtbaarheidscultus, van

Wouter Welling is conservator hedendaagse kunst van het Nationaal Museum van Wereldculturen. Vanaf de jaren tachtig is hij als kunsthistoricus en conservator actief op het gebied van globalisering en interculturaliteit in de kunstwereld. Hij heeft tal van artikelen, boeken en catalogi geschreven over de relatie tussen westerse en niet-westerse kunst. Hij is speciaal geïnteresseerd in esoterie en occultisme in de beeldende kunst.

het spanningsveld tussen tegengestelde energieën, het in stand houden van een gespannen evenwicht, van alchemistische transformatie en van sjamanistische healing. *The Artist is Present* lijkt een heel simpele performance. Van 14 maart tot 31 mei 2010 nam ze zes dagen per week gedurende de openingstijden van het Museum of Modern Art in New York plaats op een stoel voor een tafel (die de laatste maand werd weggehaald) tegenover telkens een andere bezoeker en keek deze in de ogen. Ze was gekleed in afwisselend een rode, witte en zwarte jurk. In de 736,5 uur dat ze daar zat hebben ruim 1675 mensen haar in de ogen gekeken. Voor velen was het een indringende en emotionele ervaring. Waar het om ging was niet *zichtbaar* – behalve in de emoties – maar voor de deelnemers heel sterk *voelbaar*.

Het tussengebied

Dat is waar deze tentoonstelling over gaat: de relatie tussen het onzichtbare, maar wel invoelbare, en de werkelijkheid van alledag. In dat tussengebied werken onze ritueel specialisten. Een installatie van de Cubaanse kunstenaar Santiago Rodríguez Olazábal (Havana, Cuba, 1955) is een goed voorbeeld van die liminaliteit. Olazábal is een Santería priester, een van de Afrikaanse diaspora religies. Ingewijd in de Regla de Ifá kan hij het Ifá orakel raadplegen om cliënten raad te geven bij hun problemen. In de installatie zien we een Ifá-priester, een *babalawo*, die met een magische stof, geblazen over een balk met krachtfiguren, zijn cliënt reinigt en kracht geeft. De bezem op de balk verwijst naar een relatie met Congo tradities. In Congo werd een *mpiya* gebruikt, een bezem die door een overleden familielid is bezielde, bij het behandelen van een zieke en het afwenden van kwade invloeden. De handeling vindt plaats op een kruispunt: vanouds de plek voor een offer, voor het leggen van een relatie met de andere wereld.

wouter.welling@wereldculturen.nl

1

2

1. Yo me lo llevo viento malo (Ik wend de kwade wind af), Santiago Rodríguez Olazábal, 1998, diverse materialen, aarde, papier. Collectie Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen. Coll.nr. AM-669-2
Fotograaf: Ferry Herrebrugh

2. Priesterhoed -Tinding, 20 x 39,5 cm. Coll. NMvW nr. RV-454-10

3. Impressie van de tentoonstelling.
Foto NMvW

3